

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЩОДЕННИХ ПРАКТИК У ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ ЛЬВОВА (1914–1918 pp.)

У статті аналізується вплив регламентації з боку влади на щоденні практики мешканців Львова впродовж Першої світової війни. Автор з'ясовує, як різні розпорядження влади змінили не лише щоденне життя населення міста, а й саме поняття публічного простору.

Ключові слова: Львів, публічний простір, щоденні практики, регламентація.

Однією з ознак тотальної війни є втручання і контроль держави у різних сферах життєдіяльності [33, с. 2, 5–19, 331, 347, 348]. Влада регулювала найпростіші щоденні просторові практики мешканців, зокрема пересування вулицями міст, відвідування кафе, ресторанів, купівлю-продаж, споживання товарів та ін. Завдання цієї статті з'ясувати вплив контролю з боку влади на щоденні практики мешканців Львова у публічному просторі міста впродовж Великої війни.

Чутки про наближення російських військ викликали паніку серед населення. Реагуючи на неї, дирекція поліції 29 серпня 1914 р. видала наказ, відповідно до якого заборонялося скупчуватися на вулицях міста, після десятої години вечора пересуватися цивільним особам без спеціальних перепусток, усі шинки і кам'яниці мали бути зачинені о восьмій, а кав'ярні та ресторани о дванадцятій годині вечора [67, с. 10; 32, с. 2–3].

На початку вересня Львів було окуповано російськими військами. Невдовзі міська рада видала наказ, що забороняв великій кількості людей збиратися на вулицях міста. Осіб, що не хотіли підкорятися, розганяла поліція [70, с. 6; 37, с. 2]. Після єврейського погрому наприкінці вересня 1914 р. генерал-губернатор Галичини граф Бобринський заборонив ходити вулицями Львова після дев'ятої години вечора. Невиконання наказу загрожувало штрафом у розмірі 3000 рублів або тримісячним ув'язненням [40, с. 1]. У середині листопада цей наказ було відмінено, натомість заборонялося виходити на вулицю після одинадцятої години вечора [10, с. 1]. Щоб запобігти у майбутньому різним інцидентам, градоначальник Львова генерал-майор Ейхе видав розпорядження, в якому зазначалося, що у разі повторення подібних інцидентів (ідеться про погром) мешканці міста мусять негайно розійтися по своїх будинках, а всі магазини зачинитися, аби уникнути грабунків [41, с. 1]. Одна з місцевих газет опублікувала поради про те, як мусять по-

водитися люди на вулицях. Зокрема необхідно швидко ходити, не затримуватися, не стояти біля вітрин, уникати будь-яких скупчень. Рекомендували також не брати із собою великих сум грошей чи коштовностей. Автор також зазначав, що такі приписи щодо поведінки на вулицях міста вже давно діють у Варшаві [72, с. 5]. Один із очевидців писав, що накази влади дуже швидко навчили населення, яке звикло жити в конституційній монархії, ходити містом «на пальцях», зникати з вулиць відповідно до кожного неофіційного розпорядження російської влади [32, с. 173].

Упродовж російської окупації поліція регулярно влаштовувала нічні облави в кав'ярнях та ресторанах Львова, затримуючи відвідувачів, що не мали документів, які засвідчували їхню особу [46, с. 3; 78, с. 6]. Після ревізії в кав'ярні «Рояль» на початку березня заарештовано кілька купців, яких звинуватили у торгівлі рублями [48, с. 3]. Наскільки «щільним» був контроль у кав'ярнях може показати «гумористична» історія, опублікована в одній із місцевих газет. За столом сидів поліцейський агент, до якого підійшов інший агент, який не знав його і вимагав у першого посвідчення особи. Між ними відбулася суперечка, і обидва агенти заарештували один одного [49, с. 3].

З кінця червня 1915 р., після повернення міста під владу Австро-Угорщини, заборонялося без важливої причини чи відповідного дозволу пересуватися вулицями після одинадцятої години вечора, а брами будинків між десятою вечора та п'ятою ранку мали бути зачиненими [52, с. 2]. Усі мешканці були зобов'язані носити з собою посвідчення особи. У разі його відсутності військові патрулі могли заарештувати людей під час перевірки документів на вулицях міста, у кав'ярнях, готелях [84, с. 8; 87, с. 9; 91 с. 9; 95, с. 11; 53, с. 5; 28]. Журналіст зазначає, що після однієї з таких облав в'язниця була переповнена, а на вулицях міста затримано багато елегантних панів і пань, які «на нещастя» забули документи

вдома [87, с. 9]. Траплялися випадки, коли поліцаї неправомірно заарештовували людей, що мали відповідні документи, натомість відмовлялися показувати свої поліцейські посвідчення [2, арк. 39–39 зв.]. Часто серед затриманих на вулицях міста та у різних закладах були дезертири [16, арк. 14–15; 105, с. 10; 106, с. 9].

У кінці квітня 1916 р. у зв'язку з тим, що впровадили нові потяги, які приїжджали до міста об одинадцятій вечора, було видано наказ, відповідно до якого дозволяли пересуватися містом до дванадцятої години ночі [91, с. 8]. Натомість у липні 1916 р. заборонено після дев'ятої години вечора з'являтися на вулицях і в публічних місцях особам, які мали менше, ніж сімнадцять років [93, с. 9]. Затримані за пересування вулицями після дозволеного часу не завжди визнавали свою провину. Наприклад, Якоб Рєбун, Авраам Фрідман та Хайм Френкель приїхали 20 березня 1917 р. до Львова. Невдовзі після приїзду вони були затримані поліцаєм. Оскільки їх відпустили після дев'ятої години вечора, вони були змушені шукати готель, незважаючи на заборону виходити на вулицю в цей час. Їх ще раз затримав інший поліцай, що супроводив їх до поліцейської дільниці. Відповідно до розпорядження їм призначили штраф і погрожували ув'язненням у разі несплати [3, арк. 17–17 зв.].

Видавалися спеціальні розпорядження щодо обмежень у пересуванні деяких категорій мешканців. З початком війни багато жінок залишилося без годувальників та засобів для існування. Перебування в місті великої кількості військових сприяло поширенню проституції. Щоб подолати це явище, російська влада заборонила повіям з'являтися на вулицях і площах, особливо на Краківській площі і прилеглих до неї вулицях, а також у кав'ярнях [42, с. 4]. Через кілька днів поліція влаштувала облаву в кав'ярнях та ресторанах міста і всіх присутніх дам було заарештовано [76, с. 5; 26, арк. 35 зв.]. На початку листопада до поліції викликали власників найкращих кав'ярень та ресторанів, де їм ще раз нагадали про заборону перебування повій у цих закладах. У разі невиконання наказу покарання загрожувало не лише жінкам, а й власникам кав'ярень [77, с. 6]. У своєму щоденнику Володимир Шухевич зазначає, що кав'ярня «Ренсанс» була закрита саме за те, що в ній сиділи російські офіцери з дамами [26, арк. 92]. Проте, незважаючи на накази, не вдалося побороти це явище. В одній із газет у березні 1915 р. зазначалося, що від повій «немає проходу» на вулицях, особливо вночі [8, с. 2].

Поширення проституції призвело до зростання венеричних захворювань у місті. Відповідно

до статистики у 1913 р. від венеричних хвороб лікувалося у Львові 733 жінки, у 1914 р. – 771, а у 1915 р. – 1656 жінок [23, арк. 11]. Лікарі доповідали про необхідність відкриття нової дерматологічної лікарні, а також виступали проти закриття будинків розпусти, натомість наголошували на необхідності створення інших відповідних легальних закладів, оскільки над ними легше здійснювати контроль [23, арк. 29; 24, арк. 25–25 зв.]. У вересні 1917 р. легально у Львові працювало 679 повій і з них лише 67 у п'яти публічних будинках [22, арк. 73]. Щоб спинити поширення венеричних захворювань, особливо серед молоді, у серпні 1917 р. намісник Гуйн видав розпорядження, згідно з яким особам до вісімнадцяти років заборонялося приходити до кав'ярень і винарень навіть у товаристві дорослих, а також до будинків розпусти. Їм теж не можна було ходити вулицями міста після дев'ятої вечора з квітня по вересень і після восьмої години з жовтня по березень. Мешканців будь-якого віку стосувалася заборона продажу і купівлі предметів, що мають «неморальний зміст», особливо всілякої друкованої продукції та книжок [18, арк. 27–28]. Восени попереднього року дітям, молодшим 16 років, дозволили відвідувати в кінотеатрах лише ті фільми, що визначені як відповідні для них [20, арк. 7].

Мобілізація та пересування військ через місто призвела до пожвавлення вуличного руху. Своїм указом галицьке намісництво намагалося його врегулювати. Візників і шоферів попереджали, що будь-яке перешкоджання рухові, особливо військових автомобілів, буде покаране [35, с. 3]. Схожі проблеми виникли також у представників російської адміністрації. Воєнний губернатор граф Шереметьєв на початку вересня викликав до себе представників єврейської общини та звернувся із проханням вплинути на своїх співвітчизників, щоб ті не згромаджувалися в єврейських кварталах, не переривали комунікацію під час проходів військ через місто [65, с. 5]. У перші дні після повернення австро-угорських військ до міста було видане нове розпорядження, яке регулювало рух вулицями. Пішоходи могли пересуватися лише лівою стороною тротуару, заборонялося зупинятися навіть малими групами. Всі власники екіпажів зобов'язані були прикріпити табличку, на якій зазначалися номер та прізвище власника, а також заборонялося залишати їх на вулицях без нагляду [52, с. 2]. Проте один обурений журналіст зазначав, що, незважаючи на видане розпорядження про те, що вулицями необхідно ходити лівою стороною, його ніхто не дотримується, що спричиняло тисняву на центральних вулицях міста [83, с. 10].

Значна кількість наказів стосувалася купівлі-продажу та споживання різних товарів у публічному просторі. У перші дні серпня у зв'язку із великим попитом на продукти харчування та значними спекуляціями у сфері торгівлі магістрат вирішив обмежити максимальні тарифи на товари першої необхідності. Відповідно до розпорядження продавці не могли їх перевищувати, а на ринках та в магазинах тариф мав бути вивішений на видноті, щоб покупці могли звіряти з ним ціни [34, с. 4; 66, с. 12; 64, с. 10].

З початком окупації представники російської влади вимагали, щоб магазини в місті залишалися відкритими [68, с. 2]. Проте багато з них і надалі не працювали. У кінці жовтня було видано розпорядження, у якому вимагалось відкрити всі магазини, а у разі невиконання цього наказу товари магазинів погрожували конфіскувати. Оскільки частина власників була поза Львовом, а деякі проігнорували розпорядження, поліції було доручено впродовж трьох днів скласти списки зачинених магазинів [42, с. 1; 9, с. 1]. Окрім того, російська адміністрація намагалася врегулювати вуличну торгівлю: наприкінці жовтня було видано наказ градоначальника, яким заборонялося без спеціального дозволу продавати на вулицях міста будь-які товари, особливо продукти харчування [12, с. 4]. Було встановлено новий максимальний тариф, і за його порушення до відповідальності притягалися власники магазинів. Поліція також затримувала купців, що відмовлялися приймати російські рублі, завищували ціни в рублях або здійснювали обмін за неофіційним курсом [71 с. 7; 41 с. 1; 73, с. 6; 74, с. 5–6; 75 с. 6; 62, с. 153]. У кінці лютого у зв'язку зі скаргами на високі ціни в готелях ті ресторанах було вирішено ввести у цих закладах максимальний тариф. Ціни на кімнати в готелях та страви у ресторанах мали бути вивішені у доступному для клієнтів місці і без підтвердження градоначальника вважалися недійсними. Оскільки ситуація з цінами була нестабільною, тариф мали переглядати щомісяця [47, с. 3]. Таке регулювання цін зумовило контроль покупців і контролюючих органів, але одночасно бажання продавців оминати тариф, отримати більший зиск від продажу товару. Після повернення австрійських військ до Львова було встановлено новий курс російського рубля відносно до крони, який становив 2 крони 30 галерів за один рубль. Проте не всі продавці дотримувались його [82, с. 7]. На вулицях міста та в різних закладах поліція затримувала людей за недозволену торгівлю іноземною валютою. Арештовували осіб, переважно юдейського віросповідання, що збиралися групами, перешкоджали рухові, наприклад, на центральній вулиці Кароля Людвіка, біля

кав'ярні «Аббазія», та залагоджували різні лихварські оборудки [56, с. 3; 100, с. 8; 19, арк. 1, 7, 12 зв.; 21, 7 арк. зв., 9]. Ця кав'ярня була центром нелегальної торгівлі іноземною валютою. Згодом максимальний тариф запровадили навіть за послуги візників, кожен з яких був зобов'язаний пред'явити затверджений максимальний тариф клієнтові [59, с. 2].

У перші дні після повернення представники австро-угорської влади видали розпорядження про заборону вивезення продуктів харчування за межі міста. Воно мало запобігти дефіциту товарів і підвищенню цін [51, с. 2]. Зважаючи на постійну нестачу товарів першої необхідності у Львові, цей наказ було видано ще кілька разів, проте поліція на рогатках міста і далі затримувала осіб, що намагалися вивезти товар [60, с. 3; 102, с. 8]. Заборонялося також продавати продукти на вулицях та виставлених біля магазинів столах. У разі порушення цього наказу весь товар конфісковували. Ресторани та шинки зачинялися між сьомою годиною вечора й шостою годиною ранку [52, с. 2; 81, с. 3]. Зважаючи на недостатню кількість борошна у вересні 1915 р., заборонено випікати будь-який білий хліб, окрім булочок вагою 35 г. У розпорядженні також регламентувалася вага хліба та сорти борошна для цих виробів. Цей наказ повинні були розмістити на видному місці у всіх магазинах і закладах, де продавали випічку [86, с. 9–10]. Згодом заборонили випікати вироби з білого борошна, а поліція, проводячи обшуки в кав'ярнях та ринках, конфісковувала його [101, с. 9; 57, с. 2; 55, с. 3]. У кінці жовтня 1916 р. заборонили подавати клієнтам хліб у ресторанах та кав'ярнях, вони могли лише приносити його із собою [95, с. 9; 96, с. 9]. Згодом не дозволили подавати в кав'ярнях каву та цукор [31, с. 75; 99, с. 9; 6, с. 3]. Одна з місцевих газет повідомляла, що коли на початку листопада 1916 р. баварський король, що перебував у Львові, зайшов до цукерні Залеського по вулиці Академічній, йому відмовились принести каву. Своє рішення мотивували заборонаю продажу цього напою до сьомої години вечора [97, с. 9]. У своєму щоденнику Францишка Скарбек, пишучи про відвідини віденської кав'ярні у вересні 1917 р., жаліється на якість «кави» і зазначає, що ні хліба, ні булочок до неї не приносили [30, с. 358].

Недостатня кількість продуктів харчування призвела до введення карток. У листопаді 1915 р. запровадили спершу картки на хліб і борошно, у березні 1916 р. – на цукор, а восени – на картоплю, у вересні 1917 р. – на мило і т. ін. [53, с. 5; 15, арк. 26; 4, с. 3; 7, с. 3]. Фіксувалися випадки різних махінацій з продуктовими картками, зокрема торгівлі ними [98, с. 9; 58, с. 3].

У місті з кінця липня 1916 р. запроваджувалися також безм'ясні дні, спершу два на тиждень, у вівторок та п'ятницю не можна було продавати в ресторанах м'ясні страви. Натомість субота оголошувалася днем без жиру, забороняли подавати жирні креми, страви, які смажили на олії чи жирі, в меню мало бути не більше, ніж два види м'яса. Не можна було за обідом чи вечерю подавати більш, ніж одну рибну чи м'ясну страву кожному клієнтові [54, с. 3]. У середині вересня 1916 р. таких безм'ясних днів було вже три [57, с. 2].

Розпорядження, що обмежували торгівлю алкоголем, спершу були видані австрійськими властями, зокрема, на початку серпня 1914 р. опубліковано наказ про обов'язкове закриття шинків о дев'ятій годині вечора [63, с. 11]. Одним із перших розпоряджень російської влади була заборона продажу алкоголю [61, с. 14–15; 36, с. 2]. Через кілька днів деяким першокласним ресторанам дозволили продавати пиво в склянках. Серед них були ресторани готелів «Жорж» і «Французький». Проте невдовзі це рішення було відмінено [31, с. 1; 38, с. 2]. У своєму щоденнику Володимир Шухевич пояснює цей наказ тим, що напередодні російські офіцери пиячили в шинках і влаштовували п'яні дебоші [26, арк. 24 зв.]. Алкоголь продовжували продавати нелегально, а кара за такі дії не минула не лише власників шинків, магазинів, а й управителів та власників найкращих ресторанів [69, с. 5; 71, с. 7; 43, с. 4; 45, с. 3; 50, с. 3; 11, с. 4; 14, арк. 29–29 зв.; 13, арк. 4 зв.]. Траплялися випадки арештів управителів готелів навіть тоді, коли самі відвідувачі, російські офіцери, заявляли, що вони приносили власний алкоголь у ресторан [14, арк. 29–29 зв.; 26, арк. 92].

Австрійська адміністрація дозволила продаж алкогольних напоїв, але для того, щоб запобігти зловживанням при продажі пива, військова команда міста видала наказ про те, що в кожному магазині має бути прибіта табличка з назвами пива, яке тут продають, і відповідними цінами [86, с. 9]. Згодом пиво в ресторанах дозволили продавати в будні дні лише з сьомої по десяту годину вечора, а у вихідні з четвертої дня по десяту вечора. Впродовж цього часу у приміщенні можна було продавати не більше ніж півлітра пива на одну особу, натомість надворі дозволено подавати літр напою. Порушення наказу каралося штрафом до 5000 крон або ув'язненням до шести місяців [94, с. 8]. У кінці травня 1916 р. заборонено продавати горілку солдатам, що мали військове звання, нижче від вахмістра [92, с. 9].

Влада регулювала не лише безпосередні щоденні просторові практики самих мешканців,

а й практики, які опосередковано впливали на щоденне життя. У зв'язку із загрозою поширення інфекційних захворювань, що посилювалося, оскільки в місті перебувало багато військових, проводився нагляд за санітарним станом вулиць. Представники російської влади впродовж окупації видали суворі накази щодо підтримання чистоти. Зокрема, поліція була зобов'язана стежити за тим, щоб тротуари перед будинками замітали тричі на день. У випадку невиконання цього розпорядження власникам і доглядачам будинків погрожували суворими карами [39, с. 2]. У зв'язку з тим, що тротуари вулиць залишалися брудними, у кінці листопада поліції ще раз наказано контролювати доглядачів, аби вони прибирали тротуари, чистили їх від льоду та снігу [44, с. 3]. Проте через кілька місяців було визнано, що санітарний стан міста і далі незадовільний. Причиною цього стала мобілізація, притягнення до військової служби людей, які до того часу прибирали вулиці, а також реквізиція коней та возів, що використовувалися у цій роботі [45, с. 3]. Надалі проблема чистоти міста залишалася актуальною. З приходом весни градоначальник видав розпорядження, у якому зазначав, що контроль за прибиранням міста втрачено, через те службовці поліції мали вжити всіх заходів, щоб повернути місто до нормального стану [79, с. 6]. Газета «Новий вік» зазначала, що, незважаючи на всі накази, вулиці і далі не чистять, вказувала, що пройти, наприклад, вулицею Городоцькою неможливо, оскільки вона вкрита болотом та гноєм. Журналіст звертався до влади із проханням вжити заходів, оскільки такий недогляд міг призвести до поширення інфекційних захворювань [80, с. 6].

Про чистоту міських вулиць турбувалися також представники австро-угорської влади. Після повернення до Львова видано наказ про обов'язкове замітання тротуарів до шостої години ранку і, за необхідності, впродовж дня, відповідальними за виконання якого були власники будинків [52, с. 2]. Проте журналіст «Нового віку» зазначав, що дозорці будинків ігнорували цей наказ. Він жартував, що оскільки в місті бракує борошна, хліба та інших продуктів харчування, то його мешканці замість них можуть ковтати порох на вулицях [85, с. 7]. За звітами про антисанітарний стан міста, у липні–серпні 1915 р. на багатьох вулицях залишалися нечистоти, не вивозили сміття і навіть гнили перев'язувальні матеріали [1, арк. 2, 4–4 зв., 6, 10, 14, 16–16 зв., 18, 58; 27]. З початком зими мешканці жалілися на неретельне прибирання снігу на вулицях, що призводить до безлічі нещасних випадків [88, с. 9]. Комендант генерал-майор Рімль у другій половині березня

видав наказ, який мав допомогти запобігти поширенню інфекцій, зокрема, повторювалася вимога щодо прибирання тротуарів [89, с. 9]. Проте ситуація залишалася незадовільною, що могло стати причиною епідемій [15, арк. 16]. Журналіст «Нового віку» в січні 1918 р. нарікав, що Львів тоне у болоті. Дозорці будинків не прибирали тротуарів, виправдовуючись тим, що вони стоять у чергах за їжею і через те не мають часу. Натомість спеціальні вози не приїжджали по сміття, оскільки в магістраті не було достатньо людей та коней, що могли робити таку роботу [103, с. 8; 104, с. 10]. Щоб запобігти епідеміям, проводили обов'язкові щеплення від віспи. Особам, які не могли показати посвідчення про щеплення, не видавали карточок на хліб, борошно, паспорти, а також їх не допускали до торгівлі [25, арк. 10]. Здоров'я перестає бути приватною справою особи, стає публічною турботою.

Упродовж війни могли виникати нові цілком специфічні щоденні практики. Передбачаючи можливість бомбардування міста ворожими літаками, в кінці березня 1917 р. було видане спеціальне оповіщення до населення. У ньому описувалася складна система сигналів у разі повітряної тривоги і вимагалось реагувати на них певним чином. Наприклад, білі хоругви на трамваях ратуші вдень і погашене освітлення вулиць уночі означали «повітряну небезпеку». Три гарматні постріли на цитаделі вдень і вночі означали «тривогу». Якщо після знаку «тривога» били в дзвони, це був сигнал «небезпека минула». У разі появи знаку «повітряна небезпека» всі люди, що перебували на вулицях та площах, повинні були розійтися. Двері всіх будинків відчинялися, і туди необхідно було впускати тих, хто шукав захисту. Після сигналу «тривога» гасили все світло, повністю припинявся рух трамваїв, автомобілів, возів та екіпажів. Заборонялося скупчуватися в місцях, куди потрапили бомби. У всіх готелях, кав'ярнях,

магазинних та інших публічних місцях мали вивісити таблиці, на яких зазначалося, де шукати прихистку в разі повітряної атаки. Особи, що їхали трамваєм чи поїздом, повинні були їх зупинити біля найближчих будинків і там сховатися [5, с. 3; 31, с. 77, 29]. Таке розпорядження сприяло зникненню межі між приватним і публічним простором, приватні будинки ставали доступними для всіх. У своїх спогадах Луція Гурська пише, що одного дня була свідком пробної тривоги: «Білі прапори на трамваях, биття в дзвони, вистріли, перелякані мешканці втікають до брам, де хто міг, одним словом, сенсація» [31, с. 78].

Таким чином, упродовж війни влада контролювала щоденні просторові практики львів'ян. Уведення комендантської години спершу було реакцією на паніку та погроми, проте згодом вона стала звичним явищем. Регламентувався не лише час перебування на вулицях або в різних закладах, але також визначалися групи населення, які не мали права перебувати в публічному просторі міста. Практики, які мали опосередкований вплив на щоденне життя мешканців міста, також регламентувалися, наприклад, прибирання вулиць. Незадовільний санітарний стан загрожував поширенням інфекційних захворювань, а також ускладнював пересування Львовом. Дотримання норм гігієни в місті та контроль за здоров'ям мешканців стає публічною турботою. Введення поняття норми та контроль за її дотриманням водночас сприяли порушенню цих норм. Особливо яскраво ілюструють це твердження відносини у сфері купівлі-продажу товарів. Специфічні обставини війни могли сприяти виникненню нових практик, прикладом яких може бути наказ про поведінку мешканців під час авіанальотів. Упродовж війни завдяки розпорядженням влади розширюється сфера публічного, а деякі приватні практики, наприклад споживання різної продукції, починають розглядатися як публічний акт.

1. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 350. – Оп. 1. – Спр. 3980.
2. ДАЛО. – Ф. 350. – Оп. 1. – Спр. 4313.
3. ДАЛО. – Ф. 350. – Оп. 1. – Спр. 4480.
4. Діло. – 1915. – 12 лист.
5. Діло. – 1917. – 11 марта.
6. Діло. – 1917. – 21 цвітня.
7. Діло. – 1917. – 28 верес.
8. Львовский Весник. – 1915. – 3 марта.
9. Львовское Военное Слово (далі – ЛВС). – 1914. – 7 октяб.
10. ЛВС. – 1914. – 6 нояб.
11. Прикарпатская Русь (далі – ПР). – 1914. – 1 октяб.
12. ПР. – 1914. – 30 октяб.
13. Центральний державний історичний архів у м. Києві (далі – ЦДІАК). – Ф. 361. – Оп. 1. – Спр. 123.
14. ЦДІАК. – Ф. 361. – Оп. 1. – Спр. 648.

15. Центральний державний історичний архів у м. Львові (далі – ЦДІАЛ). – Ф. 146. – Оп. 8. – Спр. 1913.
16. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 4. – Спр. 7161.
17. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 8. – Спр. 2081.
18. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 8. – Спр. 2650.
19. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 32. – Спр. 105.
20. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 32. – Спр. 144.
21. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 32. – Спр. 157.
22. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 32. – Спр. 148.
23. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 37. – Спр. 91.
24. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 37. – Спр. 219.
25. ЦДІАЛ. – Ф. 701. – Оп. 1. – Спр. 370.
26. ЦДІАЛ. – Ф. 735. – Оп. 1. – Спр. 2.
27. Archiwum glowne akt dawnych w Warszawie (далі – AGAD). Komenda m. Lwowa. – J. 62.
28. AGAD, Komenda m. Lwowa. – J. 71.

29. AGAD, Komenda m. Lwowa. – J. 84.
30. Biblioteka narodowa (далі – BN), oddz. rękopisów. – Rkps 6450/ II.
31. BN, oddz. rękopisów. – Rkps 10425/ III.
32. Janusz B. 293 dni rządów rosyjskich we Lwowie / B. Janusz. – Lwów : Księgarnia Polska, 1915.
33. Kramer A. Dynamic of destruction. Culture and Mass Killing in the First World War / A. Kramer. – Oxford : Oxford University Press, 2007, xi + 434 pp.
34. Kurjer Lwowski (далі – KL). – 1914. – 1 sierp.
35. KL. – 1914. – 15 sierp.
36. KL. – 1914. – 8 wrześ.
37. KL. – 1914. – 11 wrześ.
38. KL. – 1914. – 15 wrześ.
39. KL. – 1914. – 17 wrześ.
40. KL. – 1914. – 28 wrześ.
41. KL. – 1914. – 2 paźdz.
42. KL. – 1914. – 28 paźdz.
43. KL. – 1914. – 14 listop.
44. KL. – 1914. – 30 listop.
45. KL. – 1915. – 21 stycz.
46. KL. – 1915. – 15 lut.
47. KL. – 1915. – 20 lut.
48. KL. – 1915. – 11 mar.
49. KL. – 1915. – 20 mar.
50. KL. – 1915. – 29 mar.
51. KL. – 1915. – 25 czerw.
52. KL. – 1915. – 27 czerw.
53. KL. – 1916. – 21 mar.
54. KL. – 1916. – 29 lipca.
55. KL. – 1916. – 3 sierp.
56. KL. – 1916. – 10 sierp.
57. KL. – 1916. – 18 wrześ.
58. KL. – 1916. – 20 paźdz.
59. KL. – 1916. – 23 paźdz.
60. KL. – 1916. – 15 grud.
61. Odezwy i rozporządzenia z czasów okupacji rosyjskiej Lwowa / [opracowano Janusz Bohdan]. – Lwów, 1916.
62. Rossowski S. Lwów pod czas inwazyi / S. Rossowski. – Lwów : H. Altenberg, 1915.
63. Wiek Nowy (далі – WN). – 1914. – 5 sierp.
64. WN. – 1914. – 8 sierp.
65. WN. – 1914. – 12 sierp.
66. WN. – 1914. – 17 sierp.
67. WN. – 1914. – 29 sierp.
68. WN. – 1914. – 4 wrześ.
69. WN. – 1914. – 9 wrześ.
70. WN. – 1914. – 10 wrześ.
71. WN. – 1914. – 26 wrześ.
72. WN. – 1914. – 1 paźdz.
73. WN. – 1914. – 9 paźdz.
74. WN. – 1914. – 10 paźdz.
75. WN. – 1914. – 15 paźdz.
76. WN. – 1914. – 31 paźdz.
77. WN. – 1914. – 4 listop.
78. WN. – 1915. – 8 mar.
79. WN. – 1915. – 1 kwiet.
80. WN. – 1915. – 8 kwiet.
81. WN. – 1915. – 25 czerw.
82. WN. – 1915. – 27 czerw.
83. WN. – 1915. – 13 sierp.
84. WN. – 1915. – 26 sierp.
85. WN. – 1915. – 31 sierp.
86. WN. – 1915. – 13 wrześ.
87. WN. – 1915. – 30 paźdz.
88. WN. – 1915. – 20 listop.
89. WN. – 1916. – 4 kwiet.
90. WN. – 1916. – 8 kwiet.
91. WN. – 1916. – 27 kwiet.
92. WN. – 1916. – 31 maja.
93. WN. – 1916. – 26 lipca.
94. WN. – 1916. – 5 wrześ.
95. WN. – 1916. – 29 paźdz.
96. WN. – 1916. – 31 paźdz.
97. WN. – 1916. – 8 listop.
98. WN. – 1917. – 15 lut.
99. WN. – 1917. – 21 lut.
100. WN. – 1917. – 31 mar.
101. WN. – 1917. – 15 kwiet.
102. WN. – 1917. – 28 kwiet.
103. WN. – 1918. – 24 stycz.
104. WN. – 1918. – 24 lut.
105. WN. – 1918. – 7 czerw.
106. WN. – 1918. – 12 paźdz.

O. Vynnyk

REGULATION OF EVERYDAY PRACTICES WITHIN LVIV PUBLIC SPACE (1914–1918)

The article is devoted to the analysis of the legal regulation of everyday practices of Lviv inhabitants during the First World War. The author explores how different orders by the authorities were changing not only the everyday life of city-dwellers, but also the very notion of public space.

Keywords: *Lviv, public space, everyday practices, regulation.*